

Developmental State; Prerequisite for Realization of Good Governance

Masoud Ghaffari^{*1}, Afsaneh Igder²

Received: Aug. 07, 2017; Accepted: Oct. 28, 2017

Extended Abstract

Considering widespread implication of development projects, it seems that development is the only solution for elimination of problems such as poverty, starvation, insecurity and eventually justice. Developmental state and good governance theory are two major development theories which formulate the attainment of the mentioned goals. Developmental state theorists argue that development achievement requires a powerful state while supporters of the good governance idea, believe that development depends on elevating the governances quality and creation of trust between state and citizens. These two theories have many theoretical tensions. In this article we investigate such tensions and have come to the conclusion that developmental state and good governance theory have no discrepancies. Actually implementation and dissemination of good governance needs developmental state, in the other words, it is prerequisite for good governance.

Keywords: development, developmental state, good governance

1. Assistant Professor of Political Sciences, Department of Political Sciences, Faculty of Humanities, University of Tarbiat Modares, Tehran, Iran (Corresponding Author).

✉ ghaffari@modares.ac.ir

2. MA, in Political Sciences, Department of Political Sciences, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

✉ Afsaneh.igder@gmail.com

Introduction

Development is one of the key issues that has become one of the most important keywords of social science, and especially political science, today. So far, various types of development have been proposed, including human development, economic development, political development, and so on. The synchronous development includes all of the above, but will not be limited to any of these. So today, the issue of comprehensive and sustainable development is of paramount importance.

The goals of sustainable development classified by the United Nations Development Program include poverty eradication, health, and well-being, educational system quality, inequality reduction, peace, and justice. The goals mentioned above illustrate the fact that the main part of the development is focused on human development. In other words, it must always be borne in mind that development will not be limited to economic development and include human development as well. Now, development has become so important that even influenced the quality of life and happiness of humans. Thus, preparing the policies that drive development will be of great importance to the government of any country.

Looking for the same development actors, some thinkers such as Peter Evans, Adrian Leftwich, and many others have placed the government in this position and believe that government is the main actor in development. Therefore, the development of a country depends on the government's actions and policies. In contrast, some other thinkers in the field of development believe that the development in a country depends on the involvement and participation of ordinary people. While the first category of thinkers consider economic development and industrialization as one of the most important indicators of development, the second category, i.e., the supporters of the relatively new "good governance" theory, has also been added to their category and believe that development has more qualitative indicators other than the quantitative index of economic growth and industrialization. According to the theory of good governance, sovereignty is not limited to government alone but will have partners such as civil society, non-profit organizations, religious figures, and so on, depending on the type of governments.

Hence, the government in this theory does not take on the central role considered by the first category thinkers (who can be called state-oriented). In the opinion of the state-oriented thinkers of development, economy, and industrialization, if not, the main criteria of development are at least the most important of these criteria. It is while in the opinion of the second category, the qualitative indicators of life have the central place in the definition of development. The present article focuses on the mechanisms of the development-oriented government and the prerequisites for good governance, and also examines the specificities of each of the two categories.

Purpose

The present study aims to indicate that achieving comprehensive growth and development requires a strong and efficient government. Also, economic development is, in particular, the prerequisite for good governance.

Methodology

The descriptive-analytical method, along with the interpretation of the texts from two distinct categories in the field of development, is the best method that can serve the objectives of this paper, including the comparison of the opinions of the two different categories in the field of development and finding their common indications.

Result

As mentioned above, a group of thinkers believes that the main actor in development is the government, and the development of a country depends on the activities and policies adopted by the government. In contrast, some other scholars, with emphasis on good governance, mainly focus on qualitative indicators, including accountability and popularity, political stability and non-violence, the rule of law and corruption management, rather than quantitative indicators such as economic growth and industrialization.

The advocates of state-oriented development explain the fact that a number of developing countries have experienced higher economic growth and their industrialization process has progressed faster, with reference to the authority that governments have enjoyed. According to their opinion, successful governments in development are those with more power (Kuhli, 2004, 20). However, we should keep in mind that the power considered by the advocates of state-oriented development was not based on the mere physical coercion, but they focused on power in the relation between the state and society. In this regard, concepts such as community-based autonomy by Peter Evans, the constructive relationship between the government and economic groups and the stakeholders by Leftwich, and the coherent state of capitalism has been proposed by Attlee Kohlley (Evans, 2001, 24-23; Leftovich, 2006, 85; Kohlley, 2004, 21).

The main critique of the proponents of state-oriented development to the advocates of the idea of good governance for facilitating development is that the latter category did not take into account the fact that developing countries have not reached the level of political institutionalization to establish an effective relationship between government and society; therefore, the government in these countries should initially provide the necessary infrastructure for economic, social and political development, and then take step on the establishment of good governance. The advocates of the state-oriented development do not oppose the idea of good governance and even may consider it as one of the developmental requirements (Leftovich, 1994, 363), but they believe that, before attempting to establish good governance, powerful governments should provide the necessary institutional frameworks, which is possible only through sufficient power and powerful institutions in the hand of government. Hence, it seems that the proper implementation of the rules of good governance will be nonsense in countries where their political infrastructure is weak.

Discussion

Considering various definitions of the concept of “development”, it can be assumed that tackling global growing poverty, corruption, law aversion and ultimately establishing justice will depend on the development. The purely economic sense of development has led to the

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

prevalence of the belief that the increase in quantitative economic indicators, such as GDP and per capita income, will coincide with development. On the other hand, if we consider development subject to the promotion of qualitative indicators such as the level of people's satisfaction with life and their sense of happiness, then the importance of the economy is reduced. In the field of development agencies, the "government" or a combination of governmental and non-governmental and civilian organizations are responsible. Given the diversity of ideas and theories of development, research in this regard will be very important.

Conclusion

The present research emphasizes that two categories of theories, namely, the theory of state-oriented development and the theory of good governance, do not conflict with each other, and in fact, good governance is a consequence of the developmentalist government.

Novelty

One of the most important features that can be considered for this research is its approach that not only include political science studies but also considers the fields of economics and social sciences. The research, compare the two categories of developmental ideas by establishing a significant relationship between them. In other words, two categories of theories, which are mostly characterized by quantitative (state-oriented development) and qualitative indicators (the idea of good governance), are complementary to each other

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Vol. 10
No. 1
Winter 2017

Bibliography

- Evans, P. B. (2001). *Towse'e yā čapāvol: Naqš-e dowlat dar tahavvol-e san'ati* [Embedded autonomy: States and industrial transformation] (A. Mokhber, Trans.). Tehran, Iran: Tarh-e Now. (Original work published in 1995)
- Burnell, P. J. & Randall, V. (2008). [Politics in the developing world] (A. Saei, & S. Mirtorabi). Tehran, Iran: Ghomes. (Original work published in 2005)
- Todaro, M. P. (2004). *Towse'e-ye eqtesādi dar jahān-e Sevvom* [Economic development in the Third world] (GH. Farjadi, Trans.). Tehran, Iran: Kuhsār. (Original work published in 1981)
- Rush, M. (1998). *Jāme'e va siyāsat, moqaddamei bar jāme'ešenāsi-ye siyāsi* [Politics and society: An introduction to political sociology] (M. Saboori, Trans.). Tehran, Iran: Samt. (Original work published in 1992)
- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). *Čerā mellathā šekast mixorand: Rišehā-ye qodrat, servat va faqr* [Why nations fail: The origins of power, prosperity and poverty] (M. Mirdamadi Najaf Abadi, M. H. Naeimi Poor, & S. A. R. Beheshti Shirazi, Trans.). Tehran, Iran: Rowzane. (Original work published in 2012)
- Meier, G. M. (1996). *Az eqtesād-e classic tā eqtesād-e towse'e* [From classical economics to development economics] (GH. R. Azadarmaki, Trans.). Tehran, Iran: Mitrā. (Original work published in 1994)
- Mc Grew, A. (2009). *Dowlat dar javāme'-e sarmāyedāri-ye pišrafte* [The state in advanced capitalist societies] (A. Mokhber, Trans.). Tehran, Iran: Āgah. (Original work published in 1992)
- Leftwich, A. (2005). *Siyāsat va towse'e dar jahān-e Sevvom* [States of development on the primacy of politics in development] (A. R. Khosravi, & M. Mirmohammadi, Trans.). Tehran, Iran: Mo'assese-ye Farhangi-ye Motāle'āt va Tahqiqāt-e Beynolmelali-ye Abrār-e Mo'āser-e Tehran. (Original work published in 2000)
- Leftwich, A. (2006). Be suy-e modeli az dowlat-e towse'exāh: Tavajjohi dobāre be siyāsat [Bringing politics back in: Towards a model of the developmental state] (A. Movasaghi, Trans.). *Journal of Farhang-e Andiše*, 5(19), 59-87.
- Chambers, R. (2005). *Ideas for development*. London: Earthscan Press.
- Chhotray, V., & Stoker, G. (2009). *Governance theory and practice (A cross-disciplinary approach)*. Uk: Palgrave Macmillan Press.
- Han, Yong-sup. (2011). The May Sixteenth Military Coup. in *The Park Chung Hee Era: The transformation of South Korea*. US: Harvard University Press.
- Evans, P. (1995). *Embedded autonomy (States and industrial transformation)*. New Jersey: Princeton University Press.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Governance and Development (1992). Washington, D.C.: World Bank Publication.
- Governance for Sustainable Development - Integrating Governance in the Post 2015 Development Framework (2014). United Nations Publication.
- Haskin, J. M. (2005). *The tragic state of the Congo: From decolonization to dictatorship*. New York: Algora Publishing.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2016). World happiness report 2016. United Nations Sustainable Development Solutions Network.
- Heo, Y. (2001). Development strategy in Korea re-examined: An interventionist perspective. *The Social Science Journal*, 38, 217-231. doi: 10.1016/S0362-3319(01)00109-4
- Johnson, Ch. (1982). *MITI and the Japanese miracle: The growth of the industrial policy, 1925-1975*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Kohli, A. (2004). *State-directed development - political power and industrialization in the global periphery*. New York: Cambridge University Press.
- Leftwich, A. (1994). Governance, the state and the politics of development. *Development and Change*, 25(2), 363-386. doi: 10.1111/j.1467-7660.1994.tb00519.x
- Mahbubani, K. (2007). From confucius to Kennedy: Principles of East Asian governance. In I. Gill, Y. Haung, & H. Kharas, *East Asian Visions: Perspectives on Economic Development*, Washington, D.C.: The World Bank: Institute of Policy Studies.
- DFID. Making Government Work For Poor People- Building State Capability (2001). UK: Department for International Development Publication.
- Pirie, I. (2008). *The Korean developmental state: From dirigisme to neo-liberalism*. New York: Routledge Studies in the Growth Economies of Asia: Routledge.
- Stueck, W. (1995). *The Korean war: An international history*. New Jersey: Princeton University Press.
- From crisis to sustainable growth - sub Saharan Africa: a long term perspective study*. (1989). Washington, D.C.: World Bank Publication.
- Wade, R. (1990). *Governing the market: Economic theory and the role of government in East Asian industrialization: With a New introduction by the author Edition*. New Jersey: Princeton University Press.

دولت توسعه‌گرا؛ پیش‌نیاز تحقق حکمرانی خوب

مسعود غفاری^۱، افسانه ایگدر^۲

دریافت: ۱۳۹۶/۰۵/۱۶ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۸/۰۶

چکیده

با در نظر گرفتن طیف معنایی گسترده مفهوم «توسعه»، چنین به نظر می‌رسد که رفع معضلاتی مانند فقر، گرسنگی، ناامنی، و در نهایت، برقراری عدالت، در گرو دستیابی به توسعه است. دو دسته از نظریه‌های توسعه‌ای که چگونگی دستیابی به اهداف پیش‌گفته را صورت‌بندی کرده‌اند عبارتند از: «نظریه دولت توسعه‌گرا» و «ایده حکمرانی خوب». در حالی که طرفداران دولت توسعه‌گرا دستیابی به توسعه را مستلزم وجود دولتی قدرتمند و دارای قدرت اجرایی فراوان می‌دانند، طرفداران ایده حکمرانی خوب، توسعه را در گرو ارتقای کیفیت حکمرانی و ایجاد فضای اعتماد میان دولت و شهروندان در نظر می‌گیرند. این دو دسته از نظریه‌ها، چالش‌های تنوریک عمده‌ای با یکدیگر داشته‌اند. این مقاله، با بررسی این چالش‌ها به این نتیجه رسیده است که نظریه دولت توسعه‌گرا و ایده حکمرانی خوب، هیچ‌گونه منافاتی با یکدیگر ندارند، بلکه دولت توسعه‌گرا پیش‌نیاز حکمرانی خوب است.

کلیدواژه‌ها: توسعه، دولت توسعه‌گرا، حکمرانی خوب

۱. استادیار علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).

ghaffari@modares.ac.ir

۲. کارشناس ارشد علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

Afsaneh.igder@gmail.com

مقدمه

نوشتن درباره اینکه «توسعه» چیست و دربردارنده چه شاخصه‌هایی است، بسیار دشوار است؛ به‌ویژه اینکه این مفهوم امروزه به یکی از مهم‌ترین کلیدواژه‌های رشته‌های علوم اجتماعی و البته علوم سیاسی تبدیل شده است. تشخیص اینکه کشوری به‌لحاظ ثروت مادی از کشور دیگری ثروتمندتر است، بسیار ساده خواهد بود، اما آیا کشورها از لحاظ معیارهای توسعه نیز به همین سادگی قابل مقایسه هستند؟ بی‌تردید پاسخ به این پرسش، منفی خواهد بود و از همین روی است که تاکنون انواع مختلفی از توسعه مطرح شده است که از آن میان می‌توان به توسعه انسانی، توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی، و... اشاره کرد. می‌توان گفت که توسعه به‌طور هم‌زمان همه موارد یادشده را دربر می‌گیرد و باوجوداین، به هیچ‌یک از آن موارد، محدود نمی‌ماند. به همین دلیل امروزه مسئله توسعه همه‌جانبه و پایدار، اهمیت خاصی دارد.

امروزه کشورهای زیادی به‌لحاظ درآمد و تولید ناخالص داخلی در یک سطح قرار دارند و این درحالی است که همین کشورها در زمینه‌هایی مانند دسترسی شهروندانشان به نظام سلامت و آموزش، فرصت‌های شغلی، دسترسی به هوای پاک و آب آشامیدنی سالم، و... فاصله بسیار زیادی با یکدیگر دارند. در چنین شرایطی چگونه می‌توانیم تشخیص دهیم که کدام کشورها نسبت به دیگران، توسعه یافته‌تر به‌شمار می‌آیند، یا اینکه چه عوامل یا نهادهایی به پایان یافتن توسعه نیافتگی بیشتر کمک می‌کنند و رکن اساسی به‌شمار می‌آیند؟

در رویارویی با چنین وضعیتی است که اهدافی که با عنوان اهداف توسعه پایدار از آن‌ها یاد می‌شود، اهمیت ویژه‌ای دارند. مؤسسه «برنامه توسعه سازمان ملل»^۱ این اهداف را در قالب ۱۷ هدف عمده طبقه‌بندی می‌کند که عبارتند از: از بین رفتن فقر، از بین رفتن گرسنگی، رفاه و سلامتی، کیفیت سیستم آموزشی، برابری جنسیتی، آب سالم و بهداشتی، انرژی پاک، رشد اقتصادی، صنعت، نوآوری و فناوری، کاهش نابرابری‌ها، شهرها و جوامع پایدار، تولید و مصرف هدفمند، اقدامات اقلیمی، زیست زیر آب، زیست روی خشکی، صلح، عدالت و وجود نهادهای نیرومند و مشارکت برای دستیابی به اهداف. اهداف یادشده به‌خوبی نشان‌دهنده این واقعیت مهم و اساسی هستند که بخش زیادی از بحث توسعه، معطوف و متمرکز بر مسئله توسعه انسانی است. به‌عبارت دیگر، همواره باید در نظر داشت که توسعه، تنها به توسعه اقتصادی محدود نخواهد ماند و توسعه انسانی را نیز دربر می‌گیرد که شامل مواردی از قبیل موارد پیش‌گفته از جمله کاهش فقر و نابرابری، ثبات و امنیت زندگی انسان‌ها و مواردی از این دست است. مبحث توسعه انسانی چنان

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۰۴

دوره دهم

شماره ۱

زمستان ۱۳۹۶

1. United Nations Development Programme (UNDP)

اهمیتی دارد که آن را هدف اصلی توسعه دانسته‌اند و توسعه اقتصادی را نیز ابزاری برای رسیدن به آن در نظر گرفته‌اند. اکنون که توسعه، این‌گونه اهمیت پیدا کرده است که حتی کیفیت زندگی خوشبختی انسان‌ها نیز منوط به آن شده است، تدوین سیاست‌هایی که راهبر به توسعه باشند، از مهم‌ترین کارویژه‌های حکومت هر کشوری خواهد بود. با وجود این، کشور، یک واحد انتزاعی است و ما برای تدوین برنامه‌های توسعه، نیازمند شناسایی بازیگران انضمامی تری هستیم. در جست‌وجو برای همین بازیگران توسعه است که برخی از اندیشمندان مانند پیتر اوانز، آدریان لفت‌ویچ، پیتر برنل و بسیاری دیگر، دولت را در این جایگاه نشانده‌اند و بر این نظرند که بازیگر اصلی توسعه در یک کشور، دولت است و توسعه یک کشور در گرو فعالیت‌ها و سیاست‌های اتخاذی دولت خواهد بود. در مقابل، عده دیگری از اندیشمندان حوزه توسعه از قبیل رابرت چامبرز^۱، نظریه پرداز توسعه انگلیسی، بر این نظرند که تحقق توسعه در یک کشور، منوط به حضور و دخالت مردم عادی (به ویژه فقرا که از نیازمندان اصلی توسعه به‌شمار می‌آیند) است. در حالی که اندیشمندان دسته نخست، توسعه اقتصادی و صنعتی شدن را از مهم‌ترین ویژگی‌های توسعه برمی‌شمارند، دسته دوم، یعنی طرفداران نظریه نسبتاً جدید «حکمرانی خوب»^۲ نیز به دسته آنان افزوده شده و بر این نظرند که توسعه، شاخصه‌های کیفی تری را به غیر از شاخصه کمی رشد اقتصادی صرف و صنعتی شدن، در برمی‌گیرد. از آنجاکه بنا بر نظریه حکمرانی خوب، حق حاکمیت، تنها به حکومت محدود نیست و بسته به انواع حکومت‌های مختلف، حکومت در امر حاکمیت دارای شرکایی از قبیل جامعه مدنی، سازمان‌های غیرانتفاعی، شخصیت‌های مذهبی، و... خواهد بود، از همین رو، دولت در این نظریه، جایگاه محوری‌ای را که نزد اندیشمندان دسته نخست (که می‌توان آن‌ها را دولت‌گرا دانست) دارد، به خود اختصاص نمی‌دهد. از نظر اندیشمندان دولت‌گرای توسعه، اقتصاد و صنعتی شدن، اگر اصلی‌ترین معیارهای توسعه نباشند، دست‌کم مهم‌ترین این معیارها به‌شمار می‌آیند. از نظر اندیشمندان دسته دوم، شاخصه‌های کیفی زندگی، جایگاه محوری را در تعریف توسعه به خود اختصاص می‌دهند.

مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۲۰۱۱ طرحی را تصویب کرد که براساس آن، کشورهای عضو این سازمان به دادن گزارش‌های سالانه‌ای از شاخصه خوشبختی^۳ در کشورهايشان ترغیب می‌شدند. این شاخصه، میانگین شاخصه‌های دیگری از قبیل میزان درآمد سرانه کشور، حمایت اجتماعی، سلامت، امید به زندگی، حق انتخاب، سخاوت، و... است. از سال ۲۰۱۲ به این سو،

1. Robert Chambers
2. good governance
3. happiness

به‌طور مرتب و سالیانه (به‌جز سال ۲۰۱۴) گزارش‌هایی با عنوان «گزارش خوشبختی جهانی»^۱ منتشر می‌شود که کشورهای مختلف را از لحاظ بهره‌مندی از خوشبختی با یکدیگر مقایسه می‌کنند. محتوای اصلی این گزارش‌ها این است که خوشبختی (که آن را هدف اصلی توسعه می‌دانند) به میزان درآمد و شاخصه‌های اقتصادی و مادی محدود نمی‌شود و درحالی‌که برای مثال، کشور آمریکا یکی از ثروتمندترین کشورهای جهان به‌شمار می‌آید، در گزارش منتشرشده این نهاد در سال ۲۰۱۶، از لحاظ بهره‌مندی از خوشبختی در جایگاه سیزدهم در میان ۱۵۷ کشور قرار گرفته است و این امر نشان‌دهنده عدم همترازی ثروت مادی و خوشبختی است.

با توجه به آنچه مطرح شد، این مقاله در نظر دارد به بررسی این پرسش‌ها بپردازد که «چگونه دولت توسعه‌گرا پیش‌نیاز تحقق حکمرانی خوب است» و «حکمرانی خوب بدون وجود دولتی قدرتمند که بتواند جریان توسعه اقتصادی کشور را پیش ببرد، امکان‌پذیر خواهد بود؟» در این راستا، فرضیه پژوهش این است که رشد و توسعه اقتصادی که مستلزم دولتی قوی و کارآمد است، از پیش‌نیازهای اصلی حکمرانی خوب به‌شمار می‌آید. مشخص است که تا زمانی که دولت در یک کشور نتواند زمینه‌های لازم برای توسعه و قانونمندی را فراهم کند، حکمرانی خوب به‌تثایی نمی‌تواند موجد توسعه باشد و هرچند الگوی دولت توسعه‌گرا و ایده حکمرانی خوب با یکدیگر ناسازگار نیستند، اما استقرار حکمرانی خوب در یک کشور، منوط به حضور دولتی قدرتمند و توسعه‌گرا است.

۱. نظریه حاکمیت، حکمرانی خوب، و مؤلفه‌های توسعه

یکی از چالش‌برانگیزترین مباحثی که در مطالعات مربوط به توسعه رخ می‌نماید، این است که برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با توسعه یک کشور را کدام نهاد باید تدوین کند؟ و آنگاه چه نهاد یا نهادهایی باید به اجرایی کردن برنامه‌های تدوین‌شده بپردازند؟ پاسخ هر دو پرسش در گرو پاسخی است که به این پرسش اصلی است که در عرصه توسعه یک کشور، حاکمیت از آن کیست و منبع مشروع اعمال قدرت، کدام نهاد است؟ مایکل راش در کتاب «جامعه و سیاست» با جمع‌بندی اندیشه‌های مرتبط با موضوع عاملان قدرت در یک جامعه، سه دسته نظریه متفاوت را برمی‌شمارد. دسته نخست که اندیشمندانی همچون میلز، پارتو، و موسکا آن را نمایندگی می‌کنند، مبتنی بر این نکته هستند که یک گروه منسجم و، از نظر اجتماعی، قابل تشخیص، در یک جامعه معین، به‌صورت آگاهانه، و براساس سودجویی، اعمال قدرت می‌کنند. راش این دیدگاه را دیدگاه

1. world happiness report

نخبه‌گرایانه در مورد عاملان قدرت در جامعه می‌داند. بنا بر نظریهٔ دوم که مارکسیست‌ها نمایندگی آن را به عهده دارند، قدرت در یک جامعه، توسط طبقه‌ای اجتماعی که مالکیت ابزار تولید را در اختیار دارد، اعمال می‌شود و در نهایت، نظریهٔ سوم که اندیشمندانی همچون دال، هانتز، و پولزیبی مروجان آن بوده‌اند، بر این نکته تأکید دارد که قدرت نه توسط نخبگان یا یک طبقهٔ اجتماعی مالک ابزار تولید، بلکه توسط گروه‌های رقیب، اعمال می‌شود. این نظریه به نظریهٔ کثرت‌گرایی معروف شده است (راش^۱، ۱۳۷۷، ۴۹-۴۸).

در دوران معاصر، نظریه حاکمیت به نظریهٔ مطرح‌شده توسط راش بسیار نزدیک شده است. چوتری و استوکر در کتاب «حاکمیت: نظریه و عمل» بیان کرده‌اند که نظریه حاکمیت، در تلاش برای فهم راه‌هایی است که ما از طریق آن‌ها اقدام به اتخاذ تصمیم جمعی^۲ می‌کنیم و از آنجاکه حوزه‌های سیاسی و اقتصادی در جهان معاصر چنان دگرگون شده‌اند که دیگر فاقد آن مرکزیتی هستند که در نظریه‌های کلاسیک از آن برخوردار بوده‌اند، از همین رو فهم راه‌های منتهی به تصمیم‌گیری، هم در عرصه سیاسی و هم در عرصه اقتصادی، بسیار دشوار شده است. مفاهیمی مانند دولت-ملت به دلیل رشد ارتباطات جهانی و وابستگی بیش‌ازپیش کشورها به یکدیگر، قدرت تبیینی پیشین خود را از دست داده‌اند و از سوی دیگر، به دلیل رشد روزافزون نهادهای اقتصادی جهانی و همچنین مطرح شدن مسائلی از قبیل اخلاق در اقتصاد، اقتصاد نیز دیگر آن مرکزیتی را که در نظریه‌های کلاسیک اقتصادی داشت از دست داده است (چوتری و استوکر^۳، ۲۰۰۹، ۲). مرکزیت‌زدایی از دولت-ملت و اقتصاد به این معنا خواهد بود که ما در این حوزه‌ها دیگر نمی‌توانیم شاهد حضور یک تصمیم‌گیرنده و پدیدهٔ انحصار تصمیم‌گیری باشیم، بلکه مجموعه‌ای از بازیگران متفاوت، دست‌اندرکار جریان تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری چه در عرصه سیاسی و چه در عرصه اقتصادی خواهند بود.

مباحث مرتبط با نظریه حاکمیت از دهه ۱۹۹۰ به این سو تبدیل به یکی از محورهای اصلی توسعه شده‌اند. در این دوران، الگوهای توسعه نولیبرالیستی تبدیل به الگوهای رایج توسعه در کشورهای در حال توسعه شده‌اند. لزوم تعدیل‌های ساختاری و اقتصادی در این کشورها به منظور پیوستن آن‌ها به نظام اقتصاد جهانی، سبب شده بود که در کشورهای یادشده، بیش‌ازپیش به نقش دولت توجه شود (چوتری و استوکر، ۲۰۰۹، ۹۷). نهادهای مالی بین‌المللی نظیر بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، کمک‌های اقتصادی خود را به کشورهای در حال توسعه، منوط به

1. Rush
2. collective decision-making
3. Chhotray and Stoker

اصلاحات ساختاری در این کشورها و افزایش شفافیت اقتصادی در آن‌ها کرده بودند. پس از آنکه اجرای الگوهای نولیبرالیستی توسعه در کشورهای به اصطلاح جهان سوم نتوانستند به کامیابی چندانی دست پیدا کنند، یکی از دلایل اصلی این ناکامی را ضعف نهاد دولت در این کشورها دانستند و به همین دلیل نیز به منظور کارآمدسازی این نهاد، ایده‌هایی از قبیل «حکمرانی خوب» مطرح شد تا به وسیله آن‌ها دولت در کشورهای جهان سوم بتواند به مشروعیت کافی برای اجرای برنامه‌های توسعه‌ای دست پیدا کند (چوتوری و استوکر، ۲۰۰۹، ۹۸).

بانک جهانی در سال ۱۹۸۹ اقدام به تهیه گزارشی در مورد وضعیت توسعه در آفریقا کرد. در قسمتی از گزارش یادشده چنین آمده است:

یکی از بزرگ‌ترین مصائبی که گریبانگیر توسعه در قاره آفریقا شده است، بحران حاکمیت در کشورهای این قاره است. منظور از حاکمیت در اینجا، وجود قدرتی سیاسی است که توانایی سامان دادن به امور کشور را داشته باشد. به دلیل فقدان چنین قدرتی در کشورهای قاره آفریقا، مقامات دولتی در این قاره بدون هیچ‌گونه هراسی از قدرتی که باید پاسخ‌گویی آن باشند، در راستای تحقق اهداف شخصی خودشان گام برمی‌دارند» (بانک جهانی، ۱۹۸۹، ۶۱-۶۰).

یکی از راهکارهای ارائه شده برای برطرف کردن این خلأ قدرت در کشورهای جهان سوم، تلاش برای کارآمدسازی نهاد دولت در این کشورها بود. آدریان لفت‌ویچ، یکی از دلایل اشاعه سریع این ایده در سطح مباحث مرتبط با توسعه را فروپاشی نظام کمونیستی می‌داند؛ به این معنا که با فروپاشی نظام کمونیستی، غرب بدون هیچ‌واهمه‌ای از اینکه کشورهای جهان سوم به جبهه کمونیسم بپیوندند، اقدام به اعمال یک‌سری از سیاست‌های تجویزی در کشورهای یادشده کرد که ملزم کردن حکومت‌های کشورهای جهان سوم به دموکراتیک کردن سازوکار حاکمیتی‌شان، یکی از این سیاست‌ها بود^۱ (لفت‌ویچ^۲، ۱۹۹۴، ۳۶۹). از همین زمان بود که حاکمیت در بستر نقشی که می‌تواند در راستای ایجاد توسعه ایفا کند، بازتعریف شد. بانک جهانی در گزارشی با عنوان «حاکمیت و توسعه^۳» که در سال ۱۹۹۲ منتشر کرد، حکمرانی خوب را مترادف با مدیریت عاقلانه جریان توسعه، به‌کار برده است (بانک جهانی، ۱۹۹۲، ۱). در همین گزارش آمده است که

۱. البته باید در نظر داشته باشیم که فشار بر حکومت‌های کشورهای جهان سوم به منظور دموکراتیک شدن، تنها فشارهایی از بیرون و از سوی کشورهای غربی نبود، بلکه جنبش‌های طرفدار دموکراسی فراوانی در این کشورها به منظور اصلاح سازوکارهای سیاسی، بسیار مبارزه کرده‌اند. در این میان می‌توان به جنبش‌های طرفدار دموکراسی در کشورهای آمریکای لاتین و اروپای شرقی اشاره کرد (نک: Chhotray and Stoker, 2009, 99-100).

2. Leftwich

3. governance and development

از آنجاکه بخش خصوصی هیچ‌گاه تمایلی به سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند آموزش و سلامت همگانی و همچنین، فعالیت‌های مرتبط با کاهش فقر نداشته است، دولت باید با بهره‌گیری از حاکمیت خود، در این حوزه‌ها سرمایه‌گذاری کند (بانک جهانی، ۱۹۹۲، ۶). گزارش یادشده، شاخصه‌های حکمرانی خوب را به چهار دسته تقسیم می‌کند که عبارتند از: مسئولیت‌پذیری^۱، مبتنی بودن بر قانون^۲، بهره‌مندی از اطلاعات^۳، و شفافیت^۴ (بانک جهانی، ۱۹۹۲، ۶).

بنا بر گزارش یادشده، جنس حاکمیت در ایده حکمرانی خوب، تکثیر شده است. برنامه توسعه سازمان ملل، در سال ۲۰۱۴ گزارشی را با عنوان «حاکمیت به منظور توسعه»^۵ پایدار منتشر کرد که در آن، بر همین جنس متکثر حاکمیت تأکید شده است. در بخشی از جزوه یادشده چنین آمده است که: «حاکمیت را نمی‌توان به نهادها تقلیل داد، بلکه حاکمیت شامل روابط میان دولت و مردم است» (برنامه توسعه سازمان ملل، ۲۰۱۴، ۲). در ژوئیه ۲۰۱۲ در طول یکی از نشست‌های مجمع عمومی سازمان ملل، تمام اعضای این نهاد با بیانیه‌ای که حکمرانی خوب را از الزامات توسعه در یک کشور می‌داند، موافقت کردند. در بند دهم این بیانیه آمده است:

دموکراسی، حکمرانی خوب، و استقرار قانون، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، همچنان که بستر لازم را برای توسعه آماده می‌کنند، از ارکان توسعه پایدار که شامل رشد اقتصادی پایدار و فراگیر، توسعه اجتماعی، حفظ محیط زیست، و کاهش فقر و گرسنگی است، نیز می‌باشد (بیانیه مجمع عمومی، ۶۶/۲۲۸).

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، در این بیانیه سازمان ملل، حکمرانی خوب با توسعه پایدار، همبسته در نظر گرفته شده است. حکمرانی خوب را در یک بیان کلی‌تر می‌توان فرایند دموکراتیزاسیون دولت دانست؛ به این معنا که حکومت از بخشی از حاکمیت مطلق خود به نفع مشارکت سایر نهادهای اجتماعی و سازمان‌های خصوصی در امر توسعه، چشم‌پوشی می‌کند و از همین رو، دولت مبتنی بر ایده حکمرانی خوب، نه یک دولت قدرتمندتر (به‌لحاظ زور و اجبار فیزیکی)، بلکه دولتی کارآمدتر در پی خواهد داشت. «دایره توسعه بین‌المللی»^۶ بریتانیا، در سال ۲۰۰۱ سندی را با عنوان «حکومت به نفع فقرا»^۷ و با عنوان فرعی «توانمندسازی دولت»^۱ منتشر

1. accountability
2. a legal framework for development
3. information
4. transparency
5. governance for sustainable development
6. department for international development (DFID)
7. making government work for poor people

کرد. در این سند، موفق‌ترین حکومت، حکومتی معرفی شده است که رابطه میان سیاست‌گذاری‌های اجتماعی و اقتصاد را دریابد و هم‌زمان با تلاش برای دستیابی به رشد اقتصادی، در حوزه توسعه انسانی نیز سرمایه‌گذاری کند. در این سند، هفت شاخصه‌ای که دولت توانمند در عرصه توسعه بین‌المللی باید از آن‌ها بهره‌مند باشد، فهرست شده‌اند. اشاعه صداقت، یکی از این هفت شاخصه است (دایره توسعه بین‌المللی بریتانیا، ۲۰۱۱، ۱۲-۱۱).

یکی از چالش‌های عمده فراروی نظریه حکمرانی خوب، دشواری ارزیابی شاخصه‌های کیفی در این ایده است. همان‌گونه که گفته شد، «اشاعه صداقت» یکی از شاخصه‌های حکومت خوب در نظر گرفته شده است، اما بی‌گمان، دستیابی به یک مقدار عددی برای این شاخصه که از طریق آن بتوان کشورهای مختلف را به صورت تطبیقی با یکدیگر مقایسه کرد، بسیار دشوار خواهد بود. بانک جهانی به منظور غلبه بر همین دشواری‌ها اقدام به تعریف پروژه‌ای با عنوان «شاخص‌های حکومتی کشورهای جهان»^۲ کرده است. هدف اصلی این پروژه، سنجش شش شاخصه حکومتی مسئولیت‌پذیری و مبتنی بودن بر رأی مردم، ثبات سیاسی و نبود خشونت، اثربخشی، وجود ساختارهای تنظیمی، مبتنی بودن بر قانون و مدیریت فساد، در میان کشورهای جهان بوده است. از آنجاکه شش شاخصه مورد نظر این پروژه تقریباً با شاخصه‌های حکمرانی خوب همسان هستند، در این قسمت با توجه به داده‌های این پروژه و سایر گزارش‌های مرتبط با این موضوع، به تحقیق درباره رابطه میان حکمرانی خوب و توسعه خواهیم پرداخت و بررسی خواهیم کرد که آیا کشورهایی که به توسعه دست یافته‌اند، الزاماً از حکمرانی خوب بهره‌مند بوده‌اند و آیا رعایت حکمرانی خوب به‌تنهایی می‌تواند سبب توسعه شود؟

۱-۱. حکمرانی خوب و توسعه‌یافتگی

در این قسمت ابتدا به اختصار شش شاخصه‌ای را که بنیاد شاخص‌های حکومتی کشورهای جهان برای دسته‌بندی کشورها به لحاظ وضعیت حاکمیتی به کار می‌برد، تعریف می‌کنیم و آن‌گاه وضعیت سه کشور دارای میزان بالای بهره‌مندی از حکمرانی خوب و سه کشور دارای کمترین امتیاز در این زمینه را در سال ۲۰۱۳ به لحاظ میزان بهره‌مندی از توسعه، با یکدیگر مقایسه خواهیم کرد.^۳ باید در نظر داشته باشیم که «توسعه»، شاخصه‌ای عددی نیست که بتوان

1. building state capability

2. worldwide governance indicators

۳. دسترسی به آمارهای بنیاد شاخصه‌های حکمرانی کشورهای جهان، از طریق پایگاه اینترنتی این بنیاد به نشانی زیر، امکان‌پذیر است:

مقداری برای آن به دست آورد، اما برای تسهیل مقایسه شش کشور یادشده، توسعه را با تولید ناخالص داخلی از یک سو و میزان خوشبختی^۱ و امید به زندگی^۲، از سوی دیگر، همسان در نظر می‌گیریم و به تحقیق در باره این موضوع خواهیم پرداخت که آیا کشورهای دارای بیشترین میزان بهره‌مندی از حکمرانی خوب، الزاماً کشورهایی با بیشترین میزان تولید ناخالص داخلی، درجه خوشبختی، و امید به زندگی خواهند بود و از سوی دیگر، آیا کشورهای کم‌امتیاز در زمینه حکمرانی خوب، رشد تولید ناخالص داخلی پایینی دارند و میزان خوشبختی و امید به زندگی مردمان آن‌ها کمتر است؟

۱. مسئولیت‌پذیری و مبتنی بودن بر رأی مردم: به معنای توانایی مردم در انتخاب حکومت‌ها، آزادی بیان، آزادی اجتماعات و رسانه‌های آزاد؛

۲. ثبات سیاسی و عدم خشونت: به معنای وجود سامان سیاسی و نبودن خشونت‌های سیاسی از قبیل تروریسم؛

۳. اثربخشی: به معنای کیفیت خدمات عمومی و شهروندی و میزان استقلال این خدمات از فشارهای سیاسی، کیفیت تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری، و تعهد حکومت به موارد پیشین؛

۴. وجود ساختارهای تنظیمی: به معنای توانایی حکومت در اجرای سیاست‌های خردمندانه و اعمال قواعدی که فعالیت بخش خصوصی را تسهیل کند؛

۵. مبتنی بودن بر قانون: به معنای پیروی مقام‌های حکومتی از قوانین لازم‌الاجرا؛

۶. مدیریت فساد: به معنای مقابله با وضعیتی که در آن، قدرتمندان در پی منافع شخصی‌شان هستند و از سوی دیگر، جلوگیری از تبدیل شدن دولت به محملی برای سوءاستفاده‌های شخصی^۳.

بنیاد یادشده، داده‌های خود را براساس آمار منتشرشده^{۳۰} پایگاه اطلاع‌رسانی و آمارگیری معتبر جهانی از قبیل بانک جهانی و بانک توسعه آسیایی، تنظیم کرده است و به ازای هر شاخصه به کشورها امتیازهایی در بازه منفی ۲/۵ تا مثبت ۲/۵ داده است. در جدول زیر، سه کشور فنلاند، نیوزیلند، و سوئد به عنوان کشورهایی با بالاترین امتیازهای حکمرانی خوب، با سه کشور سودان، کنگو، و یمن با کمترین امتیازهای حکمرانی خوب به لحاظ شاخصه‌های تولید ناخالص داخلی، درآمد سرانه، خوشبختی، و امید به زندگی، با یکدیگر مقایسه شده‌اند:

1. happiness
2. life expectancy
3. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#doc>

جدول شماره (۱) مقایسه امتیازهای حکمرانی خوب میان برخی کشورهای توسعه یافته و کمتر توسعه یافته.

رتبه در جدول شاخصه خوشبختی کشورهای جهان ^۳ (در بین ۱۵۸ کشور)	امید به زندگی (سال)	درآمد سرانه ^۲ (GDP per capita)	تولید ناخالص داخلی ^۱ (GDP)	میانگین امتیاز	امتیاز شاخصه ۶	امتیاز شاخصه ۵	امتیاز شاخصه ۴	امتیاز شاخصه ۳	امتیاز شاخصه ۲	امتیاز شاخصه ۱	نام کشور
۸۱	۶	۴۰۸۳۱ دلار	۲۶۷۳۲۹ میلیون دلار	۱/۸۴	۲/۱۹	۱/۹۳	۱/۸۵	۲/۱۷	۱/۳۶	۱/۵۸	فنلاند
۸۲	۹	۳۶۴۶۰ دلار	۱۸۹۰۲۵ میلیون دلار	۱/۸۰۸	۲/۳۵	۱/۸۶	۱/۸۲	۱/۷۵	۱/۴۵	۱/۶۲	نیوزیلند
۸۲	۸	۴۵۰۶۷ دلار	۵۷۹۶۸۰ میلیون دلار	۱/۸۰۳	۲/۲۹	۱/۹۵	۱/۸۹	۱/۸۹	۱/۱۳	۱/۶۷	سوئد
۶۳	۱۱۸	۳۹۴۷ دلار	۵۴۵۹۵ میلیون دلار	-۱/۶۱	-۱/۴۹	-۱/۲۵	-۱/۴۷	-۱/۵۱	-۲/۲۰	-۱/۸۷	سودان
۵۹	۱۲۰	۶۹۵ دلار	۱۴۰۲۲ میلیون دلار	-۱/۵۴	-۱/۳۰	-۱/۵۵	-۱/۲۵	-۱/۴۴	-۲/۲۳	-۱/۴۷	کنگو
۶۴	۱۳۶	۳۷۸۴ دلار	۳۴۷۱۴ میلیون دلار	-۱/۳۳	-۱/۲۰	-۱/۱۶	-۰/۷۴	-۱/۲۰	-۲/۳۵	-۱/۳۵	یمن

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۱۲

دوره دهم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۶

همان‌گونه که داده‌های جدول شماره (۱) نشان می‌دهد، ما قادر خواهیم بود، میان شاخصه حکمرانی خوب با میزان بهره‌مندی از خوشبختی و امید به زندگی، رابطه معناداری برقرار کنیم؛ به این معنا که شهروندان کشورهایی که از حکمرانی خوب بهره‌مند هستند، احساس خوشبختی بیشتری دارند و از سوی دیگر، امید به زندگی آن‌ها نیز بالاتر است، اما در سوی مقابل، شهروندان کشورهای دارای حکمرانی ضعیف، احساس خوشبختی و امید به زندگی پایین‌تری دارند. براساس داده‌های

۱. آمارهای مربوط به این بخش از کتاب آمار جهانی سازمان ملل متحد، برگرفته شده است. این کتاب به صورت گزارشی سالیانه منتشر می‌شود و شامل پنجاه شاخص آماری در مورد وضعیت کشورهای جهان است. کتاب یادشده، بر روی پایگاه اینترنتی سازمان ملل به نشانی <http://data.un.org/CountryProfile.aspx> قابل دسترسی است.

۲. برگرفته از آمارهای بانک جهانی بر روی آدرس اینترنتی: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?order=wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value&sort=asc

۳. آمار مربوط به این شاخصه، برگرفته از World Happiness Report 2015 است.

۴. آمار مربوط به این شاخصه، برگرفته از گزارش سازمان بهداشت جهانی (World Health Organisation) است. این گزارش بر روی پایگاه اینترنتی این سازمان به آدرس: http://gamapservers.who.int/gho/interactive_charts/mbd/life_expectancy/atlas.html قابل مشاهده است.

همین جدول، در خواهیم یافت که میان درجه خوشبختی و امید به زندگی با تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه، رابطه معناداری وجود ندارد؛ به گونه‌ای که سوئد با اینکه نسبت به کشورهای فنلاند و نیوزیلند، تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه بیشتری دارد، اما به لحاظ شاخصه خوشبختی و امید به زندگی، با آن‌ها در یک سطح قرار می‌گیرد. یکی از مواردی که می‌تواند رابطه معنادار میان شاخصه‌های چنین جدول‌هایی را بیشتر نشان دهد، کشور چین است. چین در سال ۲۰۱۳، دارای میانگین نمره حکمرانی خوب ۰/۵۴- بوده است و با اینکه در همین سال، میزان تولید ناخالص داخلی این کشور، رقم ۹۴۹۰۶۰۲۶۰۰۱۴۸ دلار بوده است^۱، اما در رتبه‌بندی کشورها به لحاظ دارا بودن شاخصه خوشبختی، در جایگاه ۸۴ قرار گرفته است و این امر نشان می‌دهد که موفقیت یک دولت در زمینه رشد اقتصادی، الزاماً به خوشبختی شهروندانش منجر نمی‌شود و چنین واقعیتی می‌تواند چالش عمده‌ای برای طرفداران دولت قدرتمند و کوشا در راستای توسعه باشد.

منظور طرفداران توسعه مبتنی بر نقش دولت از توسعه، غالباً رشد اقتصادی بوده است (در بخش بعدی، این موضوع را بررسی خواهیم کرد). همان‌گونه که آمار نشان می‌دهد، دولت‌های موفق در حوزه رشد اقتصادی، نتوانسته‌اند میزان خوشبختی قابل‌قبولی را برای شهروندانشان به ارمغان بیاورند، اما از سوی دیگر، با تکیه بر همین آمارها می‌توان مدعی شد که درصد امید به زندگی شهروندان دولت‌هایی که در زمینه رشد اقتصادی، کارآمد نبوده‌اند نیز بین ۵۰ و ۶۰ سال در نوسان بوده است که این رقم، در مقایسه با امید به زندگی غالب کشورهای توسعه‌یافته که بیش از ۸۰ سال است، بسیار پایین است. در اینجا می‌توان این پرسش را مطرح کرد که در صورتی که حکومت کشورهای سودان، یمن، و کنگو از شاخصه‌های حکمرانی خوب بهره‌مند باشند، آیا قادر خواهند بود موجد توسعه برای کشورهايشان باشند؟ و آیا در این کشورها، نهادها و قواعد لازم برای حکمرانی (و نه الزاماً حکمرانی خوب) وجود دارد؟

در این قسمت، ابتدا به معرفی مبانی اساسی نظریه توسعه دولت‌گرا خواهیم پرداخت و سپس، انتقادهای این نظریه بر ایده حکمرانی خوب را بررسی خواهیم کرد.

۲. دولت و توسعه؛ دولت توسعه‌گرا

پیشتر به نقل از آدریان لفت‌ویچ، اشاره شد که ایده مربوط به حکمرانی خوب از دهه ۱۹۹۰ و پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی وارد بحث‌های مرتبط با توسعه شد. نهادهای مالی بین‌المللی

۱. نه تریلیون و چهارصد و نود میلیارد و ششصد و دو میلیون و ششصد هزار و صد و چهل و هشت دلار (برگرفته از آمار بانک جهانی: <http://databank.worldbank.org>)

که اکنون از بیم تمایل کشورهای درحال توسعه به بلوک شرق، رهایی یافته بودند، کمک‌های مالی خود را به این کشورها منوط به اصلاح زیرساخت‌های حاکمیتی آن‌ها کردند. این اعمال فشار از بیرون، با جنبش‌های طرفدار دموکراسی کشورهای درحال توسعه نیز هم‌زمان شده بود و به همین دلیل، دولت در این کشورها هم از بیرون و هم از درون برای اصلاح الگوهای حاکمیتی، تحت فشار قرار گرفته بود و جایگاه پیشین آن به‌عنوان اصلی‌ترین متولی توسعه تهدید می‌شد. در این وضعیت، طرفداران توسعه دولت‌گرا نیز به ایده حکمرانی خوب، واکنش نشان دادند و انتقادهای فراوانی را به این ایده وارد کردند. پیش از پرداختن به این انتقادات، تاریخچه نظریه‌های مبتنی بر نقش دولت به‌عنوان متولی اصلی توسعه در کشور را بررسی خواهیم کرد.

بلافاصله پس از پایان جنگ جهانی دوم و فروپاشی امپراطوری‌های استعماری، تعداد زیادی از کشورهای تازه‌استقلال‌یافته سر برآوردند. از همین زمان به بعد، مطالعه سیاسی و اقتصادی کشورهای درحال توسعه، به یکی از مباحث داغ علوم سیاسی تبدیل شد (کوهلی^۱، ۲۰۰۴، ۴). بهبود شرایط نابسامان سیاسی، اجتماعی، و اقتصادی این کشورها، مستلزم اقدام فوری حکومت‌های آن‌ها بود. نهاد دولت در این کشورهای تازه‌استقلال‌یافته، بسیار ضعیف بود و نهادهای اجتماعی و اقتصادی نیز به‌حدی رشد نکرده بودند که بتوانند برای رسیدن به توسعه کشور، همیار دولت باشند. مبحث توسعه در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ غالباً به‌عنوان پدیده‌ای اقتصادی در نظر گرفته می‌شد و پیش‌فرض آن این بود که با رشد نرخ تولید ناخالص داخلی، عواید این رشد، با عنوان‌های سرانه یا ایجاد شغل، معطوف به توده‌ها خواهد بود (تودارو^۲، ۱۳۸۳، ۲۲-۲۱).

مایر بر این نظر است که دلالت‌های اولیه ادبیات توسعه، در پایان جنگ جهانی دوم بر مواردی همچون رشد اقتصادی از طریق انباشت سرمایه، صنعتی کردن، و رشد متوازن، تأکید داشتند. در این دوران، باور غالب این بود که همه این فرایندها از طریق یک برنامه‌ریزی مرکزی هماهنگ (دولت قدرتمند) و سرمایه خارجی امکان‌پذیر است (مایر^۳، ۱۳۷۵، ۲۱۹).

اقتصاددانان توسعه در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ بر این نظر بودند که با توجه به وضعیت خاص کشورهای توسعه‌نیافته که با معضلاتی مانند ذخیره مالی ناکافی، وابستگی به صادرات مواد اولیه، کاهش درآمدهای صادراتی در مقابل هزینه‌های وارداتی، بازار داخلی کوچک، و فقدان مهارت‌های شغلی کافی روبه‌رو هستند، دولت در این کشورها باید نسبت به دولت‌های کشورهای توسعه‌یافته،

1. Kohli
2. Todaro
3. Meier

نقش بیشتری در توسعه اقتصادی داشته باشد (وید^۱، ۱۹۹۰، ۸). به عهده گرفتن چنین نقش عمده‌ای مستلزم نفوذ دولت در تمام بخش‌های جامعه است؛ به گونه‌ای که نه تنها قادر باشد مقدمات رشد اقتصادی را فراهم کند، بلکه از توانایی تأمین سرمایه کافی برای صنعتی کردن کشور نیز برخوردار باشد. این‌ها همان شاخصه‌هایی هستند که اوآنز و برنل برای دولت توسعه‌گرا برمی‌شمارند (برنل^۲، ۱۳۸۷، ۹۳-۹۲). اندیشمندانی مانند مک‌گرو و لفت‌ویچ نیز بر اهمیت دولت قدرتمند برای دستیابی به توسعه تأکید کرده‌اند (مک‌گرو^۳، ۱۳۸۸، ۹۷). لفت‌ویچ در کتاب «سیاست و توسعه در جهان سوم» تأکید می‌کند که ویژگی متمایز دولت‌های توسعه‌ای این است که اهداف سیاسی و ساختارهای نهادینه‌شده و به‌ویژه بوروکراسی آن، به‌سوی توسعه سوق داده شده‌اند. در هسته مرکزی این دولت‌ها، عوامل سیاسی به‌راهبردهای توسعه‌ای ضربتی و فوری از طریق ساختارهای دولت، شکل داده‌اند (لفت‌ویچ، ۱۳۸۴، ۲). وی بیان می‌کند که دولت توسعه‌ای، یک شکل انتقالی و موقت از دولت مدرن است که در جوامع درحال توسعه از قرن نوزدهم تاکنون ظهور یافته است. دولت توسعه‌ای براساس نیاز فوری به ایجاد رشد اقتصادی و صنعتی شدن به‌منظور رسیدن به بازیگران جهانی و منطقه‌ای دیگر - از لحاظ اقتصادی و نظامی - ایجاد شده است و برای کسب مشروعیت، در مسیر بهبود مستمر زندگی مادی و اجتماعی مردم حرکت می‌کند (لفت‌ویچ، ۱۳۸۴، ۲۲۳).

براین اساس، طرفداران ایده دولت به‌عنوان متولی اصلی توسعه، هرگونه توسعه در کشور را منوط به توسعه سیاسی دولت می‌دانستند. رابینسون و عجم‌اوغلو نیز بر اهمیت «نهاد سیاسی» در مقابل «نهاد اقتصادی» تأکید داشته‌اند. اوغلو تأکید می‌کند که این نهادهای سیاسی هستند که انواع نهادهای اقتصادی مسلط بر زندگی ما را موجودیت می‌بخشند و ماهیت این فرایند را تعیین می‌کنند و اگرچه نهادهای اقتصادی در فقر یا غنای یک کشور نقش حیاتی‌ای دارند، اما این سیاست و نهادهای سیاسی هستند که داشته‌های یک ملت را در چارچوب نهادهای اقتصادی رقم می‌زنند (عجم‌اوغلو و رابینسون^۴، ۱۳۹۲، ۷۳-۷۱).

طرفداران توسعه دولت‌گرا، این واقعیت را که تعدادی از کشورهای درحال توسعه توانسته‌اند رشد اقتصادی بیشتری را تجربه کنند و اینکه فرایند صنعتی شدن در این کشورها سریع‌تر پیش رفته است را با ارجاع به قدرتی که دولت‌های یادشده از آن برخوردار بوده‌اند، توضیح می‌دادند. آن‌ها دولت‌های موفق در امر توسعه را دولت‌هایی می‌دانستند که قدرت بیشتری داشته باشند (کوهلی،

1. Wade
2. Burnell
3. Mc Grew
4. Acemoglu and Robinson

۲۰۰۴، ۲۰)، اما باید توجه داشته باشیم که قدرت مورد نظر طرفداران توسعه دولت‌گرا، قدرتی متکی به اجبار صرف فیزیکی نبود، بلکه آن‌ها قدرت را براساس رابطه‌ای که دولت با جامعه داشت، در نظر می‌گرفتند و طرح مفاهیمی مانند «خودگردانی متکی به جامعه^۱» توسط پیتر اوانز، «رابطه سازنده میان دولت و گروه‌های اقتصادی و صاحبان منافع» توسط لفت‌ویچ، و «دولت منسجم سرمایه‌داری^۲» توسط آتول کوهلی^۳ در همین راستا بوده است (اوانز^۴، ۱۳۸۰، ۲۴-۲۳؛ لفت‌ویچ، ۱۳۸۵، ۸۵؛ کوهلی، ۲۰۰۴، ۲۱).

۳. انتقادهای طرفداران توسعه دولت‌گرا به حامیان ایده حکمرانی خوب

انتقاد اصلی طرفداران توسعه دولت‌گرا به حامیان ایده حکمرانی خوب در زمینه تسهیل توسعه این است که آنان به این نکته توجه نکرده‌اند که کشورهای در حال توسعه، به سطحی از نهادمندی سیاسی نرسیده‌اند که قادر به برقراری رابطه کارآمد میان دولت و جامعه باشند و به همین دلیل، دولت در این کشورها باید ابتدا زیرساخت‌های لازم برای توسعه اقتصادی، سیاسی، و اجتماعی را فراهم کند (از همین رو، نیازمند قدرت بیشتری خواهد بود) و آن‌گاه در مسیر استقرار حکمرانی خوب گام بردارد. کوهلی پس از مقایسه تجربه چهار دولت کره جنوبی، برزیل، هند، و نیجریه، به این نتیجه رسیده است که دولت کره جنوبی در دوره ریاست‌جمهوری پارک چونگ‌هی^۵ در طول سال‌های ۱۹۶۳ تا ۱۹۷۹ توانست با مدیریت توسعه اقتصادی کشور و مطیع کردن سایر گروه‌های اجتماعی، موجب رشد اقتصادی قابل توجه و همچنین، تسریع فرایند صنعتی شدن در این کشور شود و این در حالی است که سه کشور برزیل، هند، و نیجریه (بیشتر از دو کشور دیگر) به دلیل ضعیف‌تر بودن دولت‌هایشان نتوانسته‌اند رشد اقتصادی‌ای هم‌تراز با کره جنوبی را تجربه کنند (کوهلی، ۲۰۰۴، ۷-۲). اوانز نیز در کتاب «خودگردانی متکی به جامعه»، نقش دولت‌های قدرتمند و نهادینه را در پیشبرد اهداف مرتبط با صنعتی شدن بررسی کرده است (اوانز، ۱۹۹۵، ۴). لفت‌ویچ در سال ۱۹۹۴ و در مقاله‌ای با عنوان «حکمرانی، دولت، و سیاست‌های توسعه^۶» بیان کرد که توسعه، یک مقوله سیاسی^۷ است و کسانی که حکمرانی خوب را فارغ از مسائل سیاسی

1. embedded autonomy

2. cohesive-capitalist

3. Atul Kohli

4. Evans

5. Park Chung Hee

6. Governance, the State and the Politics of Development

۷. منظور لفت‌ویچ از کنش سیاسی، منازعات، همکاری‌ها، و گفت‌وگوهایی است که در راستای تولید و توزیع منابع مادی و غیرمادی و در سطوح محلی، ملی، و بین‌المللی انجام می‌شوند (لفت‌ویچ، ۱۹۹۴، ۳۶۵).

کشورهای مختلف، راهکار مناسبی برای توسعه معرفی کرده‌اند، کاملاً در اشتباهند (لفت‌ویچ، ۱۹۹۴، ۳۶۳). او در همین مقاله، دربارهٔ حکمرانی خوب چنین می‌نویسد:

من برخلاف این دیدگاه [حکمرانی خوب] باور دارم که قابلیت عمومی برای اشاعه توسعه، نه آن‌گونه که پنداشته می‌شود، یکی از نتایج حکمرانی خوب، بلکه از پیامدهای نوع خاصی از سیاست‌گذاری‌ها و دولتی است که توانایی ایجاد، حفظ، و حمایت از توسعه را داشته باشد. همان‌گونه که شواهد عینی نشان می‌دهند، دولت‌هایی که در طول سی سال گذشته، رکورد بالاترین میزان توسعه اقتصادی را در میان دولت‌های جهان سوم به خود اختصاص داده‌اند، «دولت‌های توسعه‌گرا»^۱ی کارآمد (فارغ از اینکه دموکراتیک بوده‌اند یا غیردموکراتیک) هستند (لفت‌ویچ، ۱۹۹۴، ۳۶۵).

طرفداران توسعهٔ دولت‌گرا، مخالف ایدهٔ حکمرانی خوب نیستند و چه بسا آن را یکی از الزامات توسعه به‌شمار می‌آورند (لفت‌ویچ، ۱۹۹۴، ۳۶۳)، اما آن‌ها بر این نظرند که دولت‌های قدرتمند باید پیش از اقدام برای استقرار حکمرانی خوب، بسترهای نهادی لازم را برای آن فراهم کنند و این امر نیز تنها از طریق بهره‌مندی دولت از قدرت کافی و نهادهای قدرتمند، امکان‌پذیر خواهد بود.

این‌گونه به‌نظر می‌رسد که انتظار اجرای بی‌کم‌وکاست قواعد حکمرانی خوب، در کشورهای زیرساخت‌های سیاسی آن‌ها دچار ضعف است، انتظاری نابجا است. چالمرز جانسون که از جمله پیشگامان ایده دولت توسعه‌گرا به‌شمار می‌آید، دو دسته از سیاست‌های توسعه‌ای را به‌صورت جالب توجهی از یکدیگر تفکیک می‌کند: «سیاست‌های تنظیمی^۲» و «سیاست‌های توسعه‌محور^۳». او در این مورد می‌نویسد:

دولت در کشورهایی که صنعتی شدن آن‌ها با تأخیر همراه بوده است، [باید] نقش محرک صنعتی شدن را ایفا کند و این، جزء عملکردهای توسعه‌ای دولت است. دو شیوهٔ رویارویی متفاوت دولت با فعالیت‌های اقتصادی بخش خصوصی، عبارتند از: [سیاست] تنظیمی و [سیاست] توسعه‌محور.... در سیاست‌های تنظیمی، یا مبتنی بر عقلانیت بازار، دولت، تنها درگیر اشکال و قواعد فرایندهای اقتصادی است و با امور زیربنایی کاری ندارد.... در مقابل، در سیاست‌های توسعه‌محور یا مبتنی بر عقلانیت

1. Johnson
2. regulatory orientation
3. developmental orientation

برنامه‌ریزی شده، دولت، نقش غیرقابل انکاری در امور زیربنایی اجتماعی و اهداف اقتصادی، بازی می‌کند (جانسون، ۱۹۸۲، ۱۹).

از نظر جانسون، ایالات متحده، مصداق دولت دارای سیاست‌های تنظیمی و ژاپن پس از جنگ نیز مصداق دولت دارای سیاست‌های توسعه‌محور بوده است (جانسون، ۱۹۸۲، ۱۹). بیشتر کشورهایی که در زمینه شاخصه حکمرانی خوب، نمره‌های پایینی دارند (به‌عنوان مثال، جمهوری کنگو)، فاقد زیرساخت‌های لازم برای اجرای سازوکارهای دموکراتیک هستند که در این راستا می‌توان به فقدان شفافیت نهادی، وجود فساد گسترده و نبود سرمایه اجتماعی لازم برای دولت (که لازمه اعتماد دوجانبه میان دولت و شهروندان است) اشاره کرد (در مورد تجربه کشور کنگو مراجعه کنید به: هاسکین^۱، ۲۰۰۵، ۲۱-۹). در چنین وضعیتی، حتی اگر دولت، قصد پیروی از شاخصه‌های حکمرانی خوب را داشته باشد و به این منظور نهادهایی را تدارک ببیند، اقداماتش، به دلیل نهادینه شدن فساد و بی‌نظمی در ارکان کشور، بی‌ثمر خواهد بود. جانسون، حضور بوروکرات‌های باتجربه، تحصیلکرده، و دارای قدرت اجرایی در دولت ژاپن را اصلی‌ترین دلیل توسعه این کشور می‌داند (جانسون، ۱۹۸۲، ۲۰). بسیاری از اندیشمندان دیگر نیز دلیل توسعه کشورهای شرق آسیا را وجود نخبگانی می‌دانند که زمام امور اجرایی کشورهای آن ناحیه را به‌دست گرفته‌اند (ماهبوبانی^۲، ۲۰۰۷، ۱۹۱-۱۸۹).

کشور کره جنوبی، نمونه دلخواه طرفداران ایده دولت توسعه‌گرا به‌شمار می‌آید، زیرا این کشور با دارا بودن دولتی قدرتمند که درگیر محدودیت‌های نهادی نبوده است، توانسته است هم‌زمان، بسترهای لازم را برای توسعه اقتصادی کشور فراهم کند و زیرساخت‌های لازم را نیز برای اجرای حکمرانی خوب، تدارک ببیند. در ادامه، به اختصار، تجربه این کشور را بررسی خواهیم کرد.

۳-۱. کره جنوبی؛ دولت قدرتمند و توسعه‌گرا، پیش‌نیاز حکمرانی خوب

کره جنوبی در دهه ۱۹۶۰، یکی از ۲۵ کشور فقیر جهان به‌شمار می‌آمد. سرانه تولید ناخالص داخلی این کشور در این دهه، رقم ناچیز ۸۲ دلار بود، اما در طول چهار دهه، از کشوری فقیر و بحران‌زده، به یکی از اعضای مهم سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی^۳ با سرانه تولید ناخالص داخلی یازده‌هزار دلار، تبدیل شد (پیری^۴، ۲۰۰۸، ۱).

1. Haskin
2. Mahbubani
3. OECD
4. Pirie

رقابت های اقتصادی، ایدئولوژیک، و تسلیحاتی میان دو اردوگاه غرب (با محوریت ایالات متحده) و شرق (با محوریت اتحاد جماهیر شوروی) پس از جنگ جهانی دوم، به گونه ای عرصه روابط بین الملل را دوقطبی کرده بود که کشورهای جهان، به صراحت یا تلویحاً، ملزم شده بودند که به یکی از این دو اردوگاه، ملحق شوند. شبه جزیره کره، به دلیل موقعیت استراتژیکش در شرق آسیا و همچنین، نقشی که می توانست در آینده رقابت های آمریکا و شوروی بازی کند، به طور هم زمان، مورد توجه این دو کشور بود. در نهایت، رقابت های این دو ابرقدرت، زمینه تجزیه شبه جزیره کره به دو کشور مستقل کره جنوبی (متحد آمریکا) و کره شمالی (متحد شوروی) را فراهم کرد (استوک^۱، ۱۹۹۵، ۳). هرگونه تشریح رشد سریع اقتصادی کره جنوبی و به اصطلاح «معجزه کره جنوبی» (پیری، ۲۰۰۸، ۳) مستلزم در نظر داشتن این پس زمینه است. اما از آنجاکه هدف این مقاله، تنها بررسی نقش دولت کره جنوبی به عنوان نمونه یک دولت توسعه گرا است، از بررسی نقشی که رقابت های میان دو بلوک شرق و غرب در توسعه این کشور داشته است، چشم پوشی می کنیم^۲.

شبه جزیره کره، پس از جنگ جهانی دوم توانست از زیر یوغ استعمار ژاپن رها شود. این منطقه، پس از دستیابی به استقلال، به دو کشور مستقل کره جنوبی و کره شمالی تجزیه شد. این دو کشور با فقر شدید و معضلات فراوان اقتصادی روبه رو بودند. در پی یک کودتای نظامی موفقیت آمیز در سال ۱۹۶۱، ژنرال پارک چونگ هی، زمام امور کشور کره جنوبی را به دست گرفت (برای مطالعه بیشتر نک: هان^۳، ۲۰۱۱، ۵۸-۳۵). وی با آگاهی کامل از عقب ماندگی های علمی، اقتصادی، و فناوری کره ای ها نسبت به کشورهای توسعه یافته غربی، راه چیره شدن بر این مشکلات را انباشت دانش و سرمایه های کشور، تعامل و دخالت اثربخش نخبگان در تصمیم سازی و برنامه ریزی های دولت، و ایجاد روابط سازنده، حتی با دشمنان خود، می دانست (گزارش کمیسیون اقتصاد کلان اتاق بازرگانی، ۱۳۹۱، ۵). دولت کره جنوبی در این دوران، تصمیم به اتخاذ شیوه ای گرفت که ضمن نگهداری و حفاظت از اصول اقتصاد بازار آزاد (اما با نگرش توسعه گرایی)، دخالت قدرتمندانه و متهورانه دولت را به عنوان کلید اصلی توسعه و حفاظت از

1. Stueck

۲ تنها این نکته را یادآوری می کنیم که مجموع کمک های مالی و نظامی آمریکا به دولت کره جنوبی در فاصله سال های ۱۹۴۷ تا ۱۹۷۶، رقمی بالغ بر ۱۲/۶ میلیارد دلار بوده است و همچنین، در همین دوره نیز دولت کره جنوبی ۶ میلیارد دلار، به صورت وام، از آمریکا دریافت کرده است. به منظور درک میزان این رقم کافی است در نظر داشته باشیم که کل وام هایی که آمریکا در این دوره به کل کشورهای آفریقایی پرداخت کرده است، رقمی حدود ۶/۸۹ میلیارد دلار بوده است (پیری، ۲۰۰۸، ۷).

3. Han

منافع حیاتی همه مردم این کشور به کار گیرد (گزارش کمیسیون اقتصاد کلان اتاق بازرگانی، ۱۳۹۱، ۶). دولت، دریافته بود که در صورتی که صنایع تولیدی کشور را به شرایط و قواعد «بازار آزاد» واگذارد، رقابت شدید این بازار، هیچ شانس بقایی برای صنایع یادشده باقی نخواهد گذاشت. به همین دلیل، دولت با حمایت از صنایع داخلی، به سرپا نگه داشتن آن‌ها کمک بسزایی کرد. با توجه به انجام چنین اقداماتی است که توسعه سریع کره جنوبی را متأثر از فشار دولت دانسته‌اند (هنو^۱، ۲۰۰۱، ۲۱۸). سیاست‌های اجرایی دولت کره جنوبی را در دوره زمامداری پارک چونگ‌هی (۱۹۶۳-۱۹۷۹) به این دلیل نیز می‌توان توسعه‌گرایانه دانست که این دولت، سرنوشت توسعه کشور را به سازوکارهای بازار آزاد، واگذار نکرده بود بلکه:

دولت کره، در نقش کارآفرین ظاهر می‌شد و سرمایه‌های بخش خصوصی را به بخش‌های هدف‌گذاری شده، هدایت می‌کرد. دولت، به صورت تصنعی، رانت‌هایی را به وجود می‌آورد تا سودهایی را به وجود بیاورد که بازار، توانایی ایجاد آن‌ها را نداشت. دولت به مثابه تضمین‌کننده اصلی حقوق مالکیت، باید سازوکارهایی را به وجود می‌آورد که به وسیله آن‌ها به کسانی که در تلاش برای توسعه صنایع جدید بودند، رانت داده شود (هنو، ۲۰۰۱، ۲۱۸).

کاهش فقر و بیکاری، افزایش دستمزد، مبارزه با فساد و بی‌قانونی، و بسیاری از اعمال دیگری که دولت توسعه‌گرا متولی اصلی آن‌ها است، پیش‌نیاز حکمرانی خوب هستند. این دولت، برای انجام کارویژه‌هایش به دامنه عمل گسترده‌ای نیاز دارد (به‌عنوان مثال، می‌توان به دادن رانت به تولیدکننده‌های صنعتی در دولت پارک چونگ‌هی اشاره کرد) و وجود فساد و بی‌قانونی در کشور، این دامنه عمل را محدود خواهد کرد. شاید بیان این نکته، نیازمند شجاعت (دست‌کم) نظری فراوانی باشد، اما مقابله با فساد و بی‌قانونی، مستلزم اقدامات کوبنده و زیربنایی دولت است. احتمالاً چنین اقداماتی، بخش‌های زیادی از مدیران و سازمان‌های اجرایی کشور را زیان‌دیده خواهد کرد، اما برای تدارک دیدن زیرساخت‌های لازم برای اجرای حکمرانی خوب، انجام آن‌ها گریزناپذیر به نظر می‌رسد. شاید دولت پارک چونگ‌هی، به لحاظ دارا بودن شاخصه‌های دموکراتیک و بهره‌مندی از حکمرانی خوب، نمره چندانی قابل‌قبولی نداشته باشد (نک: کیم و وگل^۲، ۲۰۱۱، ۶۰۳-۵۷۳). اما می‌توان مدعی شد که دموکراسی و رفاه کنونی کره جنوبی که اکنون دومین قدرت اقتصادی آسیا، دارای میزان تولید ناخالص داخلی ۱/۳ تریلیون دلار و میزان

1. Heo

2. Kim and Vogel

امید به زندگی ۸۲ سال^۱، نمره قابل قبول ۰/۷۸+ در زمینه حکمرانی خوب^۲، جایگاه ۳۷ در زمینه مقابله با فساد و داشتن شفافیت اقتصادی (در کنار کشورهایی مانند جمهوری چک و اسپانیا)^۳، یکی از سالم ترین سیستم های قضایی در آسیا بنا بر آمارهای بنیاد شفافیت جهانی^۴، و دارا بودن جایگاه پنجاه و هشتمین کشور خوشبخت جهان در میان ۱۵۷ کشور (گزارش خوشبختی جهانی^۵، ۲۰۱۶، ۲۱)، مدیون اقدامات توسعه گرایانه دولت پارک چونگ هی است.

بحث و نتیجه گیری

از تعریف های متعددی که برای مفهوم «توسعه» ارائه شده است، چنین برمی آید که مقابله با فقر فزاینده جهانی، فساد، بی قانونی و درنهایت، برقراری عدالت، در گرو توسعه یافتگی خواهد بود. تلقی صرفاً اقتصادی از توسعه سبب رواج این باور می شود که افزایش شاخصه های کمی اقتصادی از قبیل تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه، مصادف با توسعه یافتگی خواهد بود. از سوی دیگر، در صورتی که توسعه را منوط به ارتقای شاخصه های کیفی از قبیل سطح رضایت افراد از زندگی و میزان احساس خوشبختی آن ها بدانیم، آن گاه از اهمیت بی چون و چرای اقتصاد، کاسته می شود. به لحاظ نهادهای متولی امر توسعه نیز «دولت» یا ترکیبی از نهادهای دولتی و غیردولتی و «مدنی» را متولی این امر دانسته اند. با توجه به تنوع دیدگاه ها و نظریه های توسعه، پژوهش در این مورد، بسیار اهمیت دارد.

کارویژه اصلی این پژوهش، مقایسه دو دیدگاه عمده درباره توسعه بود: «توسعه دولت گرا» و «توسعه برآمده از حکمرانی خوب». بسیاری از اندیشمندان عرصه توسعه، بر این نظر بوده اند که مشروعیت دولت و حاکمیت، به طور عام، نقش غیرقابل انکاری در رشد اقتصادی و نهادی کشور دارد و سرنوشت توسعه یک کشور، در گرو این است که دولت تا چه میزان، توانایی اجرای برنامه های توسعه گرایانه را داشته باشد. چالمرز جانسون که از نخستین اندیشمندان به شمار می آید که مفهوم دولت توسعه گرا را به کار برده است، بر این نظر است که در کشورهایی که دیرتر وارد فاز صنعتی شده اند، دولت می تواند با اتخاذ رویکرد توسعه محور که مشتمل بر دخالت عمده در امور زیربنایی اقتصادی و نهادی کشور است، توسعه کشور را تسریع کند و آن را سامان دهد.

۱. آمارهای برگرفته از وبسایت بانک جهانی به آدرس:

<http://data.worldbank.org/country/korea-rep?view=chart>

۲. برگرفته از: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>

۳. برگرفته از: <https://www.transparency.org/cpi2015/#results-table>

۴. برگرفته از: [http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=korea_\(south\)](http://www.transparency.org/gcb2013/country/?country=korea_(south))

5. world happiness report

قرار داشتن قوه قضائیه مستقل از افراد و نهادهای دیگر و یکسان بودن همه در برابر قانون و همچنین قوه مقننه مستقل برای تصویب قوانین و لایحه‌های مورد نیاز به منظور مقابله با بی‌قانونی و فساد، و بهره‌گیری از نیروهای متخصص و باصلاحیت، از جمله الزامات کاری چنین دولتی است. پس از ناکامی طرح‌های فراوان توسعه‌ای و توسعه نیافتن تعداد قابل توجهی از کشورهای جهان، اندیشمندان سیاسی در صدد آسیب‌شناسی این شرایط برآمدند. برخی از آنان عدم دستیابی برخی از کشورهای جهان (به‌ویژه کشورهای جهان سوم) به اهداف توسعه‌ای را ناشی از بحران حاکمیت و فقدان مشروعیت سیاسی در این کشورها دانسته‌اند. ایده «حکمرانی خوب»، پس از شکست برنامه‌های تعدیل ساختاری و بحران مشروعیت بسیاری از دولت‌های آفریقایی و آسیایی، به سرعت گسترش یافت.

طرفداران نظریه دولت توسعه‌گرا، با وجود انتقادهایی که بر ایده حکمرانی خوب وارد آورده‌اند، بر این نظرند که آرای آن‌ها هیچ منافاتی با ایده حکمرانی خوب ندارد، اما آنان حکمرانی خوب را عامل اصلی توسعه نمی‌دانند، بلکه آن را از پیامدهای وجود دولت توسعه‌گرا در نظر می‌گیرند. از نظر این اندیشمندان با توجه به فقدان زیرساخت‌های قانونی و نهادی در کشورهای توسعه‌نیافته، امکان اجرای بی‌واسطه حکمرانی خوب در آن‌ها وجود ندارد؛ به همین دلیل، ابتدا باید دولتی قدرتمند، زیرساخت‌های یادشده را ایجاد کند. توسعه و بازسازی سریع ژاپن پس از جنگ جهانی دوم را از جمله دستاوردهای دولت نخبه‌گرای این کشور دانسته‌اند. دولت پارک چونگ‌هی در کره جنوبی نیز در نتیجه یک کودتای نظامی در دهه ۱۹۶۰ بر سر کار آمد. این دولت، اگرچه به لحاظ رعایت دموکراسی و سایر شاخصه‌های حکمرانی خوب، پرونده چندانی قابل قبولی از خود به‌جای نگذاشت، اما با مبارزه با بی‌قانونی و فساد، و استفاده از سرمایه‌های جهانی و فناوری‌های نو در صنایع تولیدی این کشور، آن را به یکی از پیشروترین کشورهای آسیایی (حتی جهانی) تبدیل کرد. امروزه کره جنوبی به‌سبب بهره‌مندی از شاخصه‌هایی همچون امید به زندگی، مبارزه با فساد، و شفافیت اقتصادی، از کشورهای توسعه‌یافته جهان به‌شمار می‌آید.

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۲۲

دوره دهم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۶

منابع

- اوانز، پیتر (۱۳۸۰). توسعه یا چپاول: نقش دولت در تحول صنعتی (مترجم: عباس مخبر). تهران: انتشارات طرح نو. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۵)
- برنل، پیتر؛ و رندال، ویکی (۱۳۸۷). مسایل جهان سوم: مطالعه سیاست در جهان در حال توسعه (مترجم: احمد ساعی و سعید میرترابی). تهران: قومس. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۵)
- تودارو، مایکل (۱۳۸۳). توسعه اقتصادی در جهان سوم (مترجم: غلامعلی فرجادی). تهران: کوهسار. (تاریخ اصل اثر ۱۹۸۱)
- راش، مایکل (۱۳۷۷). جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی (مترجم: منوچهر صبوری). تهران: سمت. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۲)
- عجم اوغلو، دارون؛ و رایبسون، جیمز ای (۱۳۹۲). چرا ملت‌ها شکست می‌خورند: ریشه‌های قدرت، ثروت و فقر (مترجم: محسن میردامادی نجف‌آبادی، و محمدحسن نعیمی‌پور؛ گردآوری: سیدعلیرضا بهشتی شیرازی). تهران: روزنه. (تاریخ اصل اثر ۲۰۱۲)
- لفت‌ویچ، آدریان (۱۳۸۴). سیاست و توسعه در جهان سوم (مترجم: علیرضا خسروی، و مهدی میرمحمدی) تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران. (تاریخ اصل اثر ۲۰۰۰)
- لفت‌ویچ، آدریان (۱۳۸۵). به سوی مدلی از دولت توسعه‌خواه: توجهی دوباره به سیاست (مترجم: احمد موثقی). فرهنگ اندیشه، ۱۹(۵)، ۵۹-۸۷.
- مایر، جرالد م. (۱۳۷۵). از اقتصاد کلاسیک تا اقتصاد توسعه (مترجم: غلامرضا آزاد ارمکی). تهران: نشر میترا. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۴)
- مک‌گرو، آنتونی (۱۳۸۸). دولت در جوامع سرمایه‌داری پیشرفته (مترجم: عباس مخبر) تهران: آگه. (تاریخ اصل اثر ۱۹۹۲)
- Chambers, R. (2005). *Ideas for development*. London: Earthscan Press.
- Chhotray, V., & Stoker, G. (2009). *Governance theory and practice (A cross-disciplinary approach)*. Uk: Palgrave Macmillan Press.
- Department for International Development (DFID) (2001). *Making government work for poor people-building state capability*. UK: Department for International Development Publication.
- Han, Yong-sup. (2011). The May Sixteenth Military Coup. in *The Park Chung Hee Era: The transformation of South Korea*. US: Harvard University Press.
- Evans, P. (1995). *Embedded autonomy (States and industrial transformation)*. New Jersey: Prinston University Press.
- United Nations Development Programm (2014). *Governance for sustainable developmnet - integrating governance in the post 2015 development framework*. United Nations Publication.

- Haskin, J. M. (2005). *The tragic state of the Congo: From declonization to dictatorship*. New York: Algora Publishing.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2016). World happiness report 2016. United Nations Sustainable Development Solutions Network.
- Heo, Y. (2001). Development strategy in Korea re-examined: An interventionist perspective. *The Social Science Journal*, 38, 217-231. doi: 10.1016/S0362-3319(01)00109-4
- Johnson, Ch. (1982). *MITI and the Japanese miracle: The growth of the industrial policy, 1925-1975*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Kohli, A. (2004). *State-directed development - political power and industrialization in the global periphery*. New York: Cambridge University Press.
- Leftwich, A. (1994). Governance, the state and the politics of development. *Development and Change*, 25(2), 363-386. doi: 10.1111/j.1467-7660.1994.tb00519.x
- Mahbubani, K. (2007). From confucius to Kennedy: Principles of East Asian governance. In I. Gill, Y. Haung, & H. Kharas, *East Asian Visions: Perspectives on Economic Development*, Washington, D.C.: The World Bank: Institute of Policy Studies.
- Pirie, I. (2008). *The Korean developmental state: From dirigisme to neo-liberalism*. New York: Routledge Studies in the Growth Economies of Asia: Routledge.
- Stueck, W. (1995). *The Korean war: An international history*. New Jersey: Princeton University Press.
- Wade, R. (1990). *Governing the market: Economic theory and the role of government in East Asian industrializati: With a New introduction by the author Edition*. New Jersey: Princeton University Press.
- World Bank (1989). *Sub Saharan Africa: From crisis to sustainable growth: a long term perspective study*. (1989). Washington, D.C.: World Bank Publication.
- World Bank (1992). *Governance and development*. Washington, D.C.: World Bank Publication.

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۲۴

دوره دهم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۶